

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ
МАРІЇ МОНТЕССОРІ В КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІЙ РОБОТІ З
ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»**

Виконала: здобувач вищої освіти
2 курсу, групи SoO1-M21z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Куткіна Тетяна Вікторівна

Керівник:
Михальська С.А.,
доктор психологічних наук, доцент
кафедри спеціальної та інклюзивної
освіти

Кам'янець-Подільський – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ МАРІЇ МОНТЕССОРІ.....	6
1.1. Передумови становлення особистості Марії Монтессорі.....	6
1.2. Педагогічна система Марії Монтессорі: зміст, принципи та напрями роботи.....	13
Висновок до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	31
2.1. Методики дослідження рівня сформованості сенсорних еталонів в дітей дошкільного віку.....	31
2.2. Аналіз результатів дослідження рівня сформованості сенсорних еталонів у дітей молодшого дошкільного віку із затримкою психофізичного розвитку.....	35
Висновок до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ МАРІЇ МОНТЕССОРІ В КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ.....	41
3.1. Особливості організації розвиваючого середовища.....	41
3.2. Роль педагога в становленні особистості дитини за методикою Марії Монтессорі.....	51
3.3. Технологія Марії Монтессорі в корекційно-розвитковій роботі.....	63
3.4. Практичне використання вправ Марії-Монтессорі у корекційно-розвитковій роботі.....	69
Висновок до розділу 3.....	81
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах розвитку суспільство орієнтоване на самоосвіту дітей, формування та розвиток особистісного потенціалу дитини, розвиток її індивідуальності. У цьому актуальною є проблема виховання унікальної та гармонійної особистості, що здатна до самостійного прийняття рішень, самовизначення, саморозвитку. Пошуком вирішення цієї проблеми займалися багато педагогів-дослідників, вчених, серед яких хотілося б особливо відзначити видатного італійського педагога, психолога, психіатра, дитячого лікаря та філософа, вченого-дослідника, засновника Міжнародної Асоціації Монтесорі (АМІ) Марію Монтесорі.

В останні роки особливу увагу в педагогічній теорії та практиці як в Україні, так і за кордоном звернено на переосмислення концептуальних підходів до навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку та вдосконалення змістовної частини цього навчання. Йде активний пошук інноваційних моделей інтегрованого (інклюзивного) навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема з затримкою психофізичного розвитку.

Актуальність ідей Марії Монтесорі зумовлена тим, що Україна вступає на шлях розвитку цивілізованих країн. Одним з найважливіших завдань постає інтеграція дітей з особливими потребами у суспільство. В цьому є потреба та можливість, адже у нас є змога запозичувати досвід з Голландії, Німеччини, Польщі, де активно впроваджується методика Марії Монтесорі. Педагогіка Марії Монтесорі залишається актуальною і сьогодні, завдяки гуманістичним підходам до процесу виховання та навчання дітей. Основним завданням педагогіки М.Монтесорі є спонукання дитини до гармонійного всебічного саморозвитку, що відбувається у спеціально створеному педагогом середовищі, у якому дитина займає провідну роль, а вихователь лише допомагає їй у цьому.

Педагогічна діяльність Марії Монтесорі була предметом досліджень таких вітчизняних вчених як: В.Богуславський, І.Дичківської,

Б.Жебровського, Н.Лубинець, Т.Поніманської, С.Русової, Д.Сороков, К.Сумнівельного, Ю.Фаусек та багатьох інших вчених Польщі, Німеччини, Франції, США та Великобританії, що не лише популяризували ідеї М.Монтессорі, а й втілювали їх на практиці.

Не багатьом ученим і педагогам пощастило за життя здобути світове визнання і повагу, як поширюються та реалізуються їхні ідеї. М.Монтессорі належить до таких постатей у світовій педагогіці. Засади М.Монтессорі-педагогіки реалізують дитячі садки Монтессорі, Монтессорі-школи. Функціонують вони в країнах Європи, Америки, Азії, Австралії. На початку ХХ сторіччя такі навчально-виховні заклади діяли в нашій країні, однак згодом у зв'язку з уніфікацією типів освітніх закладів, програм і методів роботи з дітьми, а також через різку критику теорії М. Монтессорі за її невідповідність комуністичній ідеології їх було заборонено. На початку 90-х років ХХ століття вітчизняну Монтессорі-педагогіку відроджено.

Світове визнання технологія М. Монтессорі здобула завдяки гуманістичному підходу для виховання і навчання дітей, вірі у безмежні можливості розвитку дитини, опорі на її самостійність та індивідуальність. Виховна мета цієї технології полягає в розкритті духовного та інтелектуального потенціалу дитини, засобами її досягнення є не зовнішні впливи на особистість, а спеціально сформоване середовище, своєрідна «духовна екологія».

Мета магістерської роботи полягає у визначенні суті педагогічної теорії М.Монтессорі та її практичного використання в сучасних дошкільних закладах.

Завдання дослідження:

1. Вивчити та проаналізувати життєвий шлях та педагогічну діяльність Марії Монтессорі.
2. З'ясувати основні концепції педагогічної ідеї Марії Монтессорі у сучасних технологіях виховання, зокрема в корекційно-розвитковій роботі.

3. Дослідити рівень сформованості сенсорних еталонів в дітей дошкільного віку з затримкою психічного розвитку.

4. Визначити шляхи впровадження педагогічних ідей Марії Монтессорі в корекційно-розвитковій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Об'єкт дослідження: педагогічні ідеї Марії Монтессорі в корекційно-розвитковій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Предмет дослідження: шляхи впровадження педагогічних ідей Марії Монтессорі в корекційно-розвитковій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Методи дослідження: для розв'язання поставлених завдань використано комплекс методів наукового дослідження: теоретичний аналіз літературних джерел, узагальнення, порівняння, конкретизація, аналіз продуктів діяльності, кількісний та якісний аналіз експериментальних даних, статистичні методи обробки результатів.

Апробація роботи: результати теоретичного дослідження відображені під час участі в II Всеукраїнському круглому столі «Спеціальна освіта очима майбутніх фахівців» (16 травня 2022 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти» (9 листопада 2022 р.). Результати дослідження висвітлено у двох публікаціях.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. В роботі є 1 таблиця, 8 рисунків. Загальний обсяг дипломної роботи – 129 сторінок, з них 76 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Педагогіка Марії Монтессорі є втіленням ідей та класикою педагогічної системи, що реалізує потреби дитини. Вона є видатним італійським педагогом-новатором та створила унікальну педагогічну систему, основу якої становлять ідеї вільного навчання. Ідеї та педагогічна система відомого педагога зберігають свою актуальність і в сучасній освіті. Система дидактичних ігор, на яких побудований метод, сприяє гармонійному розвитку дітей, при якому дитина самостійно вибудовує свою особистість та використовує свої здібності. Метою та результатом процесу має стати вільна, самостійна, відповідальна, соціально адаптована особистість.

Педагогічна система Марії Монтессорі може з великим успіхом використовуватись для дітей з особливими освітніми потребами. В умовах інклюзивної освіти, яка визнає рівні можливості усіх дітей на здобуття освіти, вона здатна забезпечити ефективність корекційних впливів та відповідний рівень розвитку кожної дитини. Метод дозволяє зробити процес навчання індивідуальним для кожної дитини, а отже зробити його максимально ефективним для особистісного розвитку дитини. Індивідуалізація освітнього процесу забезпечується невеликою кількістю дітей в Монтессорі класах, і надання переваги вивченню особливостям кожної дитини. Згідно з Марією Монтессорі, у створеному середовищі дитина збагачує свої духовні, фізичні якості. Тут відбувається всебічний розвиток та формування духовної цілісності. Великий вплив та користь мають Монтессорі-матеріали для розвитку сенсорних відчуттів у дітей із особливими потребами. Монтессорі-педагогіка дає можливість дітям з особливими потребами бути включеними в середовище дітей з типовим розвитком.

Нами було проведено експериментальне дослідження, де ми дослідили вплив Монтессорі-матеріалів на формування сенсорних еталонів у дітей молодшого дошкільного віку. Проаналізувавши результати дослідження,

було виявлено, що після формувального етапу та проведених корекційних занять діти краще впорались з виконаними завданнями. Отримані результати підтвердили ефективність корекційно-розвиткової роботи з використанням вправ Марії Монтесорі. Результати за еталоном «Колір» підвищились на 10%, за еталоном «Розмір» на 15%, за еталоном «Форма» на 15%. У корекційних заняттях для вдосконалення та корекції уявлень про сенсорні еталони з дітьми молодшого дошкільного віку ми використали наступні Монтесорі-вправи: Рожева вежа, Колірні мотушки-1 та 3, Блоки циліндрів, Коричневі сходи, Монтесорі-веселка.

Зазначена технологія підвищує результат освітнього процесу, сприяє динаміці та підходить для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах дошкільного закладу навчання.

Перспективою подальших досліджень ми вбачаємо у впровадженні методу Марії Монтесорі в роботі вчителя-дефектолога, та адаптації вправ для дітей з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Андерлик Л. Путь для всех. Жизнь с Монтессори. Монтессори-терапия и оздоровительная педагогика на практике. М, 2008. 210 с.
- 2.Андрушко Л., Єфімова С. Навчання дітей методами Марії Монтесорі. Львів Мюнхен: Психолог, 2004. 30 с.
- 3.Андрущенко Н.В. Монтессори-педагогика и Монтессори-терапия. СПб.: Речь, 2011. 316 с.
- 4.Архипова Е.А. Сучасний дитячий садок: посібник для педагогів дошкільних установ. Мн.: НМЦентр, 2000. 88 с.
- 5.Афанасьєва Т.І. Вчити по Монтесорі. Київ: Академвидав., 2006. 48 с.
- 6.Басюк.Н.А.Сенсорне виховання дітей у процесі розвитку мовлення. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти*: зб. наук. праць. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. С. 4.
- 7.Бондар В.І. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М.Монтесорі: навч. посіб. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 252 с.
- 8.Бондар В.І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці: навч. посіб. К.: Наш час, 2005. 176 с.
- 9.Бондар В.І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади : за і проти. *Дефектологія*, 2003. С. 2-5.
- 10.Бондар В.І., Ільченко А.М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М.Монтесорі: навч. посіб. Полтава: РВВ ПДАА, 2009. 252 с.
- 11.Борисова З., Семернікова Р. Спадщину Марії Монтесорі – сучасним дошкільним закладам. *Дошкільне виховання*. 1996. №5. С. 14–15.
- 12.Валентинів П. Марія Монтесорі та її метод. *Педагогічний вісник*. 1991. № 34. С.3.
- 13.Вісник Монтесорі. Ювілейний випуск; за заг. ред. Б. М. Жебровського. К., 2007. С. 5–10.

14. Внук О. Д. Сенсорний розвиток дітей раннього віку. *Дошкільний навчальний заклад*. 2011. № 8. С. 29–32.
15. Венгер А.А. Восприятие и обучение. М.: 1969. 365 с.
16. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 308 с.
17. Глазунова Л. Золоті зерна „буржуазної” педагогіки зійшли і на нашому ґрунті: Школа Монтесорі. Гомель: Освіта, 1993. С. 4.
18. Глазунова Л. „Чистий тип” з національними ознаками: Школа Монтесорі. Освіта, 1993, ст 230.
19. Гримм В. Самые лучшие методики воспитания ребенка. Донецк: ООО “Агенство Мультипресс”, 2007. 285 с.
20. Грядовкіна Ж. Через дію до пізнання: Монтесорі-підхід до організації предметно-маніпулятивної діяльності малюків. *Дошкільне виховання*. 2016. № 1. С. 15–19.
21. Дичківська Т.І. Поніманська. М. Монтесорі: теорія і технологія. К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. 304 с.
22. Дичківська І. Через свободу і самостійність: Розвиток індивідуальності дитини в теорії і практиці М. Монтесорі. *Дошкільне виховання*. 1993. №5. С. 6-7.
23. Дичківська І.М. Індивідуальне виховання дітей дошкільного віку в педагогічній спадщині М. Монтесорі: автореф. дис. ...канд. пед. наук: Одеса, 1996. 24 с.
24. Дичківська І.М., Поніманська Т.І. Вправи у соціальній поведінці дітей за системою М. Монтесорі. Київ: Видавничий дім «Слово», 2000. 340 с.
25. Замський Х.С. История олигофренопедагогики: Учеб. пособие для студ. дефектол. фак. пед. институт. Просвещение, 1974. 392 с.
26. Ільченко А.М. Гуманістичні ідеї Марії Монтесорі і спеціальна педагогіка. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Науково-метод. зб.*; за ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. К.: 2005. Вип.6. С. 42–45.

27. Ільченко А.М. Доцільність використання принципів Монтессорі-педагогіки у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку. *Підвищення ефективності логопедичної роботи в умовах здійснення дошкільної та початкової освіти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Херсон: Айлант, 2006. С. 34–39.

28. Ільченко А.М. Розуміння виховного процесу за М.Монтесорі для створення нових педагогічних технологій у спеціальній школі. *Актуальні проблеми спеціальної психології та педагогіки. Збірник наукових праць*. Херсон, 2005. С.70-75.

29. Жебровский Б. Українська модель школи Марії Монтесорі. *Початкова школа*. 2005. №5. С. 42-44.

30. Квас О. Ідеї дитиноцентризму у педагогічній спадщині Марії Монтесорі. *Молодь і ринок: Щомісячний науково-педагогічний журнал*. 2011. № 12 (83) грудень. С. 44–47.

37. Коршунова Т.Л. Ідеї Марії Монтесорі на Полтавщині. Українська освіта. Чому Марія Монтесорі? К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2003. С. 31–33.

38. Кравець Н.О. Формування незалежності в педагогічній системі Марії Монтесорі. *Вісник: Асоціація Монтесорі-вчителів України*; Упоряд.: В.З.Горюнова, Т.Л.Михальчук.-К, 1998. Вип. 3. С 27-30.

39. Кушнір В. Розвиток ідей Марії Монтесорі у вітчизняній педагогічній думці на початку ХХ ст. *Педагогічний дискурс*, 2017. 230 с.

40. Лубенець Н. Фребель и Монтесорі. Оттиск из «Дошкольного воспитания» за 1914 г. К. : Тип. Т-ва И.Н.Кушнерев и К., 1915. 86 с.

41. Лукашевич М.П. Соціалізація. К.: Либідь, 1998. 306 с.

42. Михальчук Т. Сім'я в системі Марії Монтесорі. *Освіта*. 1994. № 46–49.

43. Монтесорі М. Разум ребенка. М., 1997. 167 с.

44. Мостова Т. Українська модель школи-Монтесорі. *Сільська школа*. 2005. №27-28. С.6.

- 45.Монтессори М. Самовоспитание и самообучение в начальной школе. М., 1993. 88 с.
46. Навч. посібник для студ. Рівненський держ. пед. інститут. Рівне, 1999. 57 с.
- 47.Палій. А.А. Методи діагностики психічного розвитку дітей. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. 652 с.
- 48.Практика Монтессорі. Досвід і матеріали : методичний посібник. Львів : Колесо, 2009. 104 с.
- 49.Прибильська Н.В. Інтегроване навчання дітей з обмеженими можливостями в суспільстві здорових дітей. Київ: Академвидав, 2006. 175 с.
- 50.Ратнер Ф.Л., Юсупова А.Ю. Интегрированное обучение детей ограниченными возможностями в обществе здоровых детей. М.: Владос, 2006. 380 с.
- 51.Родненко М.Є. Монтессорі-освіта: актуальність, тенденції та перспективи розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: зб. наук. пр.* СумДПУ імені А.С.Макаренка. Суми, 2016. № 10 (64). С. 279-290.
- 52.Романенко І.С. Формування сенсорно-пізнавальної активності дітей раннього віку за допомогою дидактичних ігор та вправ за системою Монтессорі: посібник Кролевецький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №7 Кролевецької міської ради. Кролевець, 2019. 46 с.
- 53.СалтишеваВ. ШколаМ. Монтессорі- ключ до дитячих сердець. *Нова педагогічна думка.* 2004. №1. С. 16 – 19
- 54.Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. Частина І. Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). К.: Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. 350 с.
- 55.Семерникова Р. Система Монтессори у себя дома. М.: ЭКСМО, 2012. 208 с.

- 56.Сорокова М.Г. «Жизненная практика» и сенсорное воспитание дошкольников по методу Монтессори. М.: 1998. 316 с.
- 57.Сорокова М. Г. Мария Монтессори: Теория и практика : учеб пособие для студ.высш. пед. уч. зав. М. : Академия, 2003. 384 с.
- 58.Сорокова М. Г. Система М. Монтессори : теория и практика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведения. Москва : Издательский центр «Академия», 2006. 384 с. 16 с.
- 59.Стрюк К. Система Марії Монтессорі – нове чи старе? *Дошкільне виховання*. 1996. №3. С. 10.
- 60.Сумнительный К.Е. Домашняя школа Монтессори. Развитие: Для детей лет. М.: Карапуз, 2003. 164 с.
- 61.Тамара Тод Рігбі. Сензитивні періоди у ранньому віці дитини. Українська освіта. Чому Марія Монтессорі? / За заг. ред.: Б.М. Жебровського; упоряд. і літ. ред.: Н.П. Марченко. К.: КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2003. С. 62–64.
- 62.Таран О.М. Оцінка Софією Русовою педагогічної системи Марії Монтессорі. *Зб. наук. праць: Спец. випуск / В.Г. Кузь (гол. ред.) та інші.*К.: Наук. світ, 2002. С. 56–61.
- 63.Фаусек Ю. Развитие интеллекта у маленьких детей (по Монтессори). Пг.: Начатки знаний, 1922. 140 с.
- 64.Фіцула М.М. Педагогіка. К.: Академія, 2000. 586 с.
- 65.Хилтунен Е. А. Взгляд на Мюнхенскую функциональную диагностику. Монтессори-клуб, 2012. № 5.
- 66.Theodor Hellbrügge (2003). *Grundelemente der sozialpädagogische Entwicklungs – Rehabilitation von* - B23. (in German)
- 67.Hughes S. Ph. D. L. P. (2009). *Neuropsychology and Montessori*. AMI USA NEWS, January 2009, Vol XVIII, № 1 (in German)
68. Hg.v.P.Oswald u. *Montessori M. Das kreative Kind*. Freiburg Basel Wien 1992.- 276. (in German)